

Toprak, E., Demir, S. B. (2017). İlkokul 4. sınıf “insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi” dersinde yaşanan sorunların sınıf öğretmenleri tarafından değerlendirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (4), 2160-2179.

Geliş Tarihi: 03/07/2017

Kabul Tarihi: 27/10/2017

İLKOKUL 4. SINIF “İNSAN HAKLARI, YURTTAŞLIK VE DEMOKRASİ” DERSİNDE YAŞANAN SORUNLARIN SINIF ÖĞRETMENLERİ TARAFINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ersen TOPRAK*
Selçuk Beşir DEMİR**

ÖZET

Bu araştırmanın amacı sınıf öğretmenlerinin ilkokul 4. sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersinde yaşanan sorunlarla ilgili görüşlerinin neler olduğunu saptayarak öğretmenlerin İHYD dersiyle ilgili önerilerini sunmaktır. Çalışma nitel araştırma desenlerinden durum çalışmasına göre yürütülmüştür. Bu kapsamda gerçekleştirilen çalışmanın katılımcıları maksimum çeşitlilik örneklem yöntemi ile Sivas ilinde görev yapan ve 4. sınıfları okutan 10 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırma sorularına yanıt aramak üzere yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak veriler toplanmıştır. Elde edilen veriler Nvivo10.0 programı kullanılarak çözümlenmiştir. Yapılan görüşmeler sonrasında ortaya çıkan kodlardan hareketle benzerlikler ve farklılıklar göz önünde bulundurularak kategoriler ve devamında temalar oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda 4. sınıf öğrencilerinin yaş grubu göz önüne alındığında İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersinin 4. sınıfta okutulmasının öğrencilere faydalı olacağı görülmektedir. Fakat ders kitabı içeriğinin ve İHYD dersi programı kazanımlarının, öğrencilerin bilişsel somut işlemler döneminde olmasından dolayı konu ve kavramlarda sadeleştirmeler yapılarak ve kazanımlar ile ders süresi arasında denge kurulması sağlanarak, derste yaşanan zorlukların üstesinden gelinebileceği yönünde öğretmenlerin çeşitli önerileri olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İnsan Hakları, Demokrasi Eğitimi, Yurttaşlık.

EVALUATION OF THE PROBLEMS ENCOUNTERED in 4th GRADE “HUMAN RIGHTS, CITIZENSHIP AND DEMOCRACY” COURSE BY FORM TEACHERS

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the views of classroom teachers with regard to the problems in 4th grade Human Rights Citizenship and Democracy in primary school and present their suggestions related to HRCD class. The study was conducted according to case study, one of the qualitative research methods. In this context, the participants of the study is composed of 10 form teachers who teach 4th graders in Sivas Province and who were chosen according to maximum diversity sampling method. Data were collected using semi-structured interview form to seek answers for research questions. The data obtained were analyzed using the Nvivo10.0 program. Based on emerging codes in the interviews, categories and then themes were formed by considering the similarities and differences. As a result of the study, it is seen that it is beneficial to Human Rights Citizenship and Democracy subject in the 4th grade when the age group of 4th grade students is taken into consideration. However, it is seen that teachers have various solutions for overcoming the problems. They stated that the content of the course book and the objectives of the HRCD syllabus should be balanced by simplifying topics and concepts considering that learners are in concrete processing period.

Key Words: Human Rights, Democracy Education, Citizenship

* Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi / Sosyal Bilgiler Eğitimi Yüksek Lisans Öğrencisi, ersen.toprak@hotmail.com

** Yrd. Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi / Sosyal Bilgiler Eğitimi, sbesdem@hotmail.com

1.GİRİŞ

Günümüzde öğrencilerin toplumun her alanında söz sahibi olan, sosyal ve siyasal alanlarda kendilerini ifade edebilen, demokratik değer ve tutuma sahip, sorumluluklarını ve anayasal haklarını bilen bireyler olarak yetiştirilmesi devletlerin temel eğitim amaçlarından biridir (MEB, 2015). Bu amaçlara ulaşmak için farklılıkları ortadan kaldırarak toplum içerisinde bir bütün halinde yaşayabilmenin ön koşulu demokrasinin değerlerine sahip olabilmektir. Demokratik tutum ve değerlerin gelişmesi ise küçük yaşlardan itibaren aile içinde başlayarak devam eden bir süreçtir. (Yeşil, 2004).

Ülkemizde demokratik tutum ve becerileri öğrencilere kazandırmak için eğitim öğretim sürecinin farklı kademe ve sınıflarında çeşitli dersler yer almaktadır (Gömleksiz ve Akyıldız, 2012). Bu derslerin isimleri zaman içinde değişse de dersin temel amacı zaman zaman vatandaş yetiştirme olmuştur. Ülkemizde cumhuriyet döneminde vatandaşlık eğitimi Atatürk'ün Medeni Bilgiler kitabı ile başlamıştır (Kondu ve Sakar, 2013). Vatandaşlık eğitimi “Malumat-ı Vataniye” adı altında bir ders olarak 1926 ilköğretim programında yer almaktadır. 1995 yılından sonra 4. ve 8. sınıflarda “İnsan Hakları ve Vatandaşlık” adıyla haftada bir saat verilmek üzere öğretim programında yerini almıştır (Gözütok, 2003). Demokrasi ve İnsan Hakları eğitimi bağımsız bir ders olarak 1998 yılında ilköğretim okullarının, 1999 yılında ise liselerin öğretim programının içine katılmıştır (Çayır, 2008). 2005 yılında yapılan yeni bir düzenleme ile programdan kaldırılmıştır (Çelik, 2009). 2010 yılına kadar sosyal bilgiler dersi içinde ara disiplin olarak verilmiştir (Er, Ünal ve Özmen, 2013). “Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi” adı altında 2010-2011 eğitim-öğretim yılında 8. sınıfta tekrar zorunlu bir ders olmuştur (Merey, Karatekin ve Kuş, 2012). 2012 yılında ise “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” ismi ile 8. sınıftan, Talim Terbiye Kurulunun aldığı 2012/69 karar ile 4. sınıfa çekilmiştir (Elkatmış, 2013). Dersin farklı kademe ve sınıflarda öğretim programlarına konulması bu derste çeşitli sorunları da beraberinde getirmiştir.

2003-2017 yılları arasında İnsan hakları vatandaşlık ve demokrasi eğitimi alanında ülkemizde yapılan çeşitli çalışmalar incelendiğinde araştırma konusuyla ilgili yapılan çalışmalar kısaca şu şekilde özetlenebilir: Başaran'ın (2007) deki çalışmasında ders saatinin az, hedef davranışların çok olduğu, ezbere dayalı ders işlendiği, bundan dolayı sağlıklı ölçme değerlendirme yapılamadığı tespit edilmiştir. Ülger ve Yel'in (2013) çalışmalarında ise ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin bu ders için kendilerini yeterli gördüklerini ancak sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin üniversitede yeterli eğitim almadıklarını düşündükleri ayrıca sınıf öğretmenlerinin bu ders ile ilgili proje ve etkinliklere katılmadıkları ve ders ile ilgili yayınları yeterince takip etmedikleri, bulgusuna ulaşılmıştır. Er, Ünal ve Özmen'in (2013) araştırmasında, katılımcıların bazılarının bu dersin erken yaşlarda alınmasının demokrasi bilincini artıracığı görüşünde olduğu, buna karşın bazı katılımcıların ise 6, 7, 8. sınıflarda okutulmasının, ders içeriği açısından üst sınıfların yaşlarına daha uygun olacağı yönünde görüş belirttiklerine değinilmiştir. Güven, Tertemiz ve Bulut'un (2009) da yaptıkları diğer bir çalışmada erken yaşlarda verilecek eğitimle öğrencilerin vatandaşlık, hak ve sorumluluk kavramlarını daha kolay ve kalıcı öğrenebileceklerine, vatandaşlık bilincine ulaşılmasında ailenin okulun ve çevrenin önemli bir etken olduğu görüşüne değinmişlerdir. Kaçar ve Kaçar (2016) 4. sınıfı okutan öğretmenlerin İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersinin bu sınıf düzeyinde verilmesini olumsuz karşıladıkları ders kavramlarının soyut olmasının bu düşüncede önemli bir etken olduğu bulgusuna

ulaşmışlardır. Sağlam ve Hayal’in (2015) çalışmasında sınıf öğretmenlerinin İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersinin sosyal bilgiler dersi ile birleştirilmesi ve katılımcıların büyük kısmının bu dersin 4. sınıf yerine 6, 7 ve 8. sınıflardaki öğretim programları içine yerleştirilmesinin daha uygun olacağı görüşünde oldukları bulgusuna ulaşmıştır.

1.5. Araştırmanın Amacı

İlgili alan yazın insan hakları ve demokrasi eğitiminin farklı öğretim kademesi ve sınıflarında uygulanmasına yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine ve sınıf öğretmenlerinin bu dersin ara disiplin ya da bağımsız bir ders olarak öğretim programlarına dâhil edilmesine yönelik görüşleri üzerine yoğunlaşmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığının son yaptığı değişiklikle “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Eğitimi” dersi içerisinde yaşanan sorunlarının bu dersi okutan sınıf öğretmenleri tarafından değerlendirilmesine yönelik herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu doğrultuda çalışmanın yapılan değişikliğin ortaya çıkardığı olumlu ya da olumsuz sonuçların neler olabileceği noktasında gerek uygulama kısmında yer alan öğretmenlere gerekse ders kitaplarının hazırlanmasında ve planlanmasında program hazırlayıcılara ön dayanak olarak sunulması açısından katkı sağlayacak. Dersin bu yaş grubu öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal özelliklerini ön plana alarak kazanımların uygunluğu açısından karar vericilere veri temini sağlayacak dersin önemi ve misyonu birlikte düşünüldüğünde alan yazına anlamlı katkıda bulunacaktır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Yukarıda sunulan bağlamdan hareketle Talim ve Terbiye Kurulunun 2012/69 sayılı kararı ile 4. sınıfa alınan “İnsan Hakları, Vatandaşlık ve Demokrasi” dersi içinde bulunan kazanımların günlük hayatta kullanılabilir hale getirilebilmesi, bu yaş gurubu öğrencilerin dersin soyut olan kavramlarını algılayabilmesindeki belirsizlikler ve 4. sınıf öğretmenlerinin dersin alanıyla ilgili yeterliklerinin belirlenmesi ve bu dersi okutacak sınıf öğretmenlerinin derste karşılaşılan sorunları yine kendi görüşleri doğrultusunda keşfedilmesi amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

2.1 Araştırma Deseni

Bu araştırmada 4. sınıf İnsan Hakları ve Yurttaşlık dersinde sınıf öğretmenleri tarafından yaşanan sorunların derinlemesine incelenmesi amaçlandığından nitel çalışma yöntemi benimsenerek araştırma gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışması bir ya da daha çok durumun derinliğine, bütüncül yaklaşımla araştırılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Durum çalışmasının amacı belli bir konuyu, problemi veya meseleyi anlamak için seçilmiş durumu ya da durumları derinlemesine anlamaktır (Creswell, 2013). Bu bağlamda 4. sınıflarda okutulan İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersinde sınıf öğretmenleri tarafından yaşanan sorunların ayrıntılı olarak ortaya konulması için durum çalışmasının amacı ile araştırmanın amacı paralellik göstermektedir.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmada, çalışma grubunu 2016-2017 eğitim öğretim yılı bahar döneminde devlet okullarında görev yapan ve dördüncü sınıfları okutan 10 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında 8 farklı okuldan 10, dördüncü sınıf öğretmeni ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde 4 kadın 6 erkek katılımcı yer almıştır. Katılımcılar amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi ile çalışmaya taraf olabilecek bireylerin tüm farklı durumları yansıtmaları amaçlanmıştır. Sivas il merkezinde, ilçe ve köylerinde 4. sınıf İnsan Hakları ve Demokrasi dersini okutan öğretmenlerle iletişim kurularak kendilerinin gönüllü katılımları sağlanmıştır. Katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo 1’ de gösterilmiştir.

Tablo 1.

Araştırmaya Katılan Öğretmenlere Ait Kişisel Veriler

	Yaş	Cinsiyet	Görev Süresi(Yıl)
K1	32	K	10
K2	33	K	10
K3	39	K	16
K4	37	E	12
K5	29	K	5
K6	51	E	26
K7	64	E	37
K8	42	E	22
K9	59	E	35
K10	48	E	28

K Kadın **E** Erkek

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada 4. sınıf İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi dersini okutan öğretmenlerin derslerde yaşadığı sorunları anlamak üzere ayrıntılı bir şekilde veri toplamak için nitel araştırma tekniklerinden biri olan görüşme tekniği kullanılmıştır. Buna yönelik olarak yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formunun tasarlanması aşamasında probleminin yanı sıra ilgili alanyazın taramasında ortaya çıkan Sağlam ve Hayal (2015), Kondu ve Sakar (2013), Kaçar ve Kaçar (2016) ve Gürel’in (2016) çalışmaları görüşme formunun hazırlanmasında %25 oranında etkili olmuştur. Hazırlanan görüşme formu için dört eğitim bilimleri alanı uzmanının görüşü alınmış, verilen dönütler doğrultusunda görüşme formunda İHYD dersinin değerlendirilmesi boyutunda “Dersin değerlendirilmesini hangi ölçme-değerlendirme araçları kullanarak yapıyorsunuz?” ve buna bağlı olarak “Yaşadığınız zorluklar nelerdir?” sonda sorusu (follow-up question) çıkarılıp düzeltmeler yapılmıştır. Hazırlanan taslak görüşme formu devlet okulunda görev yapan üç 4. sınıf öğretmeni ile pilot uygulaması yapılarak “İHYD dersinde yaşadığınız bir sorunla ilgili somut bir olay anlatır mısınız?” sorusu eklenmiştir. Bu bağlamda ilk olarak demografik sorular görüşme formunda yerini almıştır. Görüşme formunda “Bu derste neler/ ne tür etkinlikler yapıyorsunuz? Etkinlikleri yaparken karşılaştığınız güçlükler nelerdir? Öğrencilerin öğrenmekte güçlük çektiği konular/kavramlar nelerdir? Nasıl üstesinden geliyorsunuz?” şeklinde sorulara yer verilmiştir. Sonrasında katılımcıların

Katılımcılarla yapılan görüşmelerin analizleri sonucunda içerik dört ana tema altında yapılandırılmış ve sunulmuştur. Bu temalar şu şekildedir. 1-İHYD dersine yönelik genel düşünceler, 2-İHYD dersi kazanımlarına yönelik sorunlar, 3-İHYD ders kitaplarına ait sorunlar, 4-İHYD dersinin verimliliğinin artırılmasına yönelik öneriler.

3.1. İHYD Dersine Yönelik Genel Düşünceler

İHYD dersine yönelik genel düşünceler teması altında, dersin önemine yönelik düşünceler ve dersi okutan öğretmenlerin yeterliliğine ait düşünceler olmak üzere iki kategori elde edilmiştir.

3.1.1. Dersin önemine yönelik düşünceler

Araştırma verilerinin analizi sonucunda İHYD dersine yönelik K3 ve K10 rumuzlu katılımcılar dışında tüm katılımcılar bu dersin 4. sınıflarda okutulmasını, öğrencilerin erken yaşlarda demokrasi bilinci kazanmalarını, hak ve sorumluluklarını bilen vatandaş olabilmeleri açısından bakıldığında bu dersin etkili olacağını ve İHYD dersini olumlu bulduklarını ifade etmişlerdir. Derse yönelik 4. sınıflarda okutulmasına olumsuz bakan K3 rumuzlu katılımcı ise İHYD dersinin ilköğretim ikinci kademe ya da lise düzeyinde öğrencilere verilmesinin daha uygun olacağını, henüz bilişsel gelişim dönemlerinden somut işlemler döneminde yer alan çocuklar için bu dersin kavramlarının çok soyut kaldığını, anlamakta güçlük çektiklerini bu açıdan İHYD dersinin 4. sınıfta okutulmasının yararlı olamayacağını ifade etmektedir. K10 rumuzlu katılımcı da öğrencilerin bilişsel gelişimi açısından bakıldığında İHYD dersinin 5, 6, 7, 8. sınıflarda verilmesi gerektiğine dair K3 rumuzlu katılımcı ile benzer ifadelerde bulunmuştur. *"Çocuklar elle tutup gözle gördüğünü öğrenmekte zorlanırken 'hak, adalet' gibi kavramların kazandırılması çok zor."* ifadesi ile dersin 4. sınıflarda okutulmasına olumsuz baktığını göstermiştir. Özellikle K3 ve K10 rumuzlu katılımcıları diğer katılımcılardan ayıran görüş, bilişsel gelişim dönemi açısından soyut işlemler döneminde bulunan çocukların İHYD dersinin önemini kavrayabilmeleri açısından bu dersin üst sınıflarda okutulmasının çok daha fazla fayda sağlayacağını ifade etmeleridir.

Katılımcılar, eğitim-öğretim döneminin başında *"Acaba nasıl olacak bu yaşta ki çocuklara bu dersin öğretimi?"* gibi bu dersle ilgili kavramların ve konuların soyut olmasından dolayı derse yönelik tereddüt yaşamalarına rağmen süreç içerisinde öğrencilerin kazanımları elde etmelerine ve konuları öğrenebilmelerine bağlı olarak bu tereddütlerinden kurtulduklarını, bundan dolayı derse yönelik sonradan olumlu tutum içerisine girdiklerini belirtmişlerdir. Dersin 4. sınıfta okutulmasına yönelik K5 rumuzlu katılımcı bireyler toplu halde yaşadıkları için kurallar ve sorumluluklar dâhilinde, belirli bir düzen içerisinde yaşama bilincini, bireylere küçük yaşlardan itibaren kazandırmanın çok önemli olduğunu çünkü sosyal hayatta bunlara ihtiyaç duyacaklarını dile getirmiş, buna bağlı olarak İHYD dersinin 4. sınıf yaş düzeyinde verilmesini olumlu bulduğunu ifade etmiştir. K4 rumuzlu katılımcı ise *"İnsanı insan yapan değerleri çok küçük yaştan itibaren çocuklara kazandırmak çok önemli, bu dersin bu açıdan verilmesi gerektiğini düşünüyorum."* ifadelerini kullanarak K5 rumuzlu katılımcıyı desteklemiştir. K8 rumuzlu katılımcının bu dersin faydalı olacağına yönelik; bu yaş grubu öğrencilerin böyle bir dersi almasa dahi insani değerlerin kazandırılması ve sosyal hayatta etkili birer birey olabilmeleri adına öğrencilere demokrasi bilincinin kazandırılması için İHYD dersini gerekli bulduğunu belirtmiştir. Bu düşüncesini *"Böyle bir ders programa alınmamış"*

olsaydı yine de ben öğrencilerime bu kazanımları bu konuları anlatır dersin bilincini vermeye çalışırdım.” şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcılardan alınan görüşler doğrultusunda İHYD dersinin erken yaşlarda çocuklara verilmesinin öğretmenlerin çoğunluğu tarafından gerekli görüldüğü ve özellikle ve haklarını sorumluluklarını bilen vatandaşlar yetiştirmek amacıyla dersin önemli ölçüde fayda sağlayacağını düşünüldüğü bulgusuna ulaşılmıştır.

3.1.2. Dersi okutan öğretmen yeterliğine ait düşünceler

Katılımcılara “İHYD dersini yürütmeye yönelik kendinizi yeterli görüyor musunuz?” sorusu yöneltildiğinde farklı görüşler beyan etmekle birlikte K3, K8 ve K10 rumuzlu katılımcılar dersin yürütülmesine yönelik kendilerini yetersiz bulurken; K1, K2, K4, K5, K6, K7 ve K9 rumuzlu katılımcıların kendilerini yeterli bulduklarını bulgusuna ulaşılmıştır.

Katılımcılardan kendini dersi yürütmeye yönelik yeterli bulanlardan K1 rumuzlu katılımcı ölçme değerlendirme sonucunda öğrencilerin başarısının %75 üzerinde olduğunu öğrenci başarısını ölçüt olarak aldığı ve bu açıdan kendini yeterli gördüğünü ifade etmiştir. K5 ise derse özel bir ilgisi olduğunu, bu açıdan dersi severek işlediğini, bireysel ilgisinin derse yansıdığını “*Öğrenciler bu açıdan şanslı.*” cümlesiyle ifade etmiştir. Elli yaşının üzerinde olan üç katılımcı, K6, K7 ve K9 rumuzlu katılımcılar ise kendilerini iyi yetiştirdiklerini ve bilgi birikimlerinin dersi vermeye yeterli olduğunu dile getirmişlerdir. K8 rumuzlu katılımcı ise İHYD dersinin 4. sınıf öğretim programına alınmasının ikinci yılı ve yeni bir ders olmasından dolayı hazırlıksız yakalandığını, bu açıdan yetersiz kaldığını “*Derste ne yapacağımı bilemedim.*” şeklinde ifade ederek dersi yürütmeye yönelik kendisini yetersiz bulduğunu ifade etmiştir. K3 rumuzlu katılımcı ise Kimya Öğretmenliğinden mezun olduğunu İHYD dersi hakkında bilgisi olmadığını, “*Neticede belki bu konuda biz öğretmenlik eğitimi aldık fakat şimdi konular daha çok yurttaşlık insan hakları ile ilgili konular bu açıdan belki bir sosyal bilgiler öğretmeni çok daha fazla bir bilgiye sahiptir.*” ifadesi ile dersi yürütmeye yönelik herhangi bir eğitim almadığından dolayı yetersiz olduğunu belirtmiştir. K10 rumuzlu katılımcıya dersi yürütmeye yönelik kendisini yetersiz bulduğunu belirtmesinin ardından “*Bu düşüncenizin nedeni nedir*” diye sorulduğunda öğrencilerin bilişsel gelişim düzeyi açısından kavramların soyut olmasından dolayı konuları anlayamamalarına bağlı olarak kendisinin öğrenci seviyesine inemediğini dile getirerek yetersiz olduğunu dile getirmiştir.

Özetle bu dersi yürütmeye yönelik K3, K8 ve K10 rumuzlu katılımcılar hariç diğer katılımcılar “*Tabi ki kendimizi yetiştiriyoruz.*” ifadeleri ile kendilerini yeterli bulmaktadır. Mesleki deneyimi 10 yılın üzerinde olan dört katılımcı da “*Bilgi birikimimiz kendi yaşamımızdaki tecrübelerimiz var.*” diyerek özgüvenleri yüksek olup, kendilerini yeterli görmekte-dirler.

Tablo 2.
İHYD Dersine Yönelik Genel Düşünceler

	Ders Öğretmeninin Yeterliliği	Dersin 4. Sınıfta Okutulmasının Uygunluğu
K1	○	✓
K2	○	✓
K3	●	*
K4	○	✓
K5	○	✓
K6	○	✓
K7	○	✓
K8	●	✓
K9	○	✓
K10	●	*

● = $\frac{n}{3}$ % 30 ○ = $\frac{n}{7}$ % 70 ✓ = $\frac{n}{8}$ % 80 * = $\frac{n}{2}$ % 20

● Dersi yürütmeye yönelik kendini yeterli görmeyen öğretmenler ○ Dersi yürütmeye yönelik kendini yeterli gören öğretmenler ✓ Dersin 4. Sınıfta Okutulmasının Uygun Görülmesi * Dersin 4. Sınıfta Okutulmasının Uygun Görülmemesi

Tablo 2 incelendiğinde İHYD dersi öğretmenlerinin %70'i derse yönelik kendilerini yeterli görmekte ayrıca %80'i ise İHYD dersinin 4. sınıflarda okutulmasını uygun görmektedirler.

3.2. İHYD Dersinin Kazanımlarına Yönelik Sorunlar

Katılımcıların görüşleri doğrultusunda bu tema; kazanım sayısının ders süresi içinde verilememesine yönelik sorunlar, kazanımların günlük hayata kullanılabilirliği açısından sorunlar ve kazanımların öğrencilerin bilişsel gelişim düzeyine uygunluğu ile ilgili sorunlar, olmak üzere üç kategoride incelenmiştir.

3.2.1 Kazanım sayısının ders süresi içinde verilememesine yönelik sorunlar

Katılımcıların ders süresinin azlığı ve kazanımların fazlalığı ifadelerinden hareketle kodlar organize edilip birleştirilerek kategori şeklini almıştır. Kazanımların sayısı ve kapsamı açısından bakıldığında ders süresinin yeterli olmadığına ve çoğu zaman derslerin tamamlanamadığına yönelik görüşler alınmıştır. Ders kitaplarında yer alan konuların uzunluğu ve ders kitabı içeriğinin fazla olduğu bundan dolayı da kazanımların sayı bakımından fazla olduğu ya da tam tersi bir durum olduğu katılımcılar tarafından sorun olarak ifade edilmiştir. Bu bağlamda ya ders süresinin yetersiz kaldığı ya da kazanımların sayı ve kapsam açısından fazla olduğu ortak görüşlerle ifade edilmiştir.

Katılımcılardan K2, K3, K4, K6 ve K10 rumuzlu katılımcılar İHYD dersinde yer alan kazanımların sayı açısından çok olduğuna tüm kazanımların öğrencilere verilemediğine, iki saatlik ders süresinin yetersiz olmasından dolayı bazı kazanımlara ulaşamadığına yönelik görüş bildirmişlerdir. K7 rumuzlu katılımcı, kazanım sayısı ile ders saatinin birbiriyle örtüşmediğini ya kazanım sayısının azaltılması gerektiğini ya da iki ders saat olan sürenin artırılması gerektiğini ifade ederek dersi kendi ders saatleri içerisinde yetiştiremediğini bazı kazanımları atlayarak dersi yürüttüğünü belirtmiştir. K1, K2, K4, K6, K8 rumuzlu katılımcılar konuların iki saatlik ders içerisinde yetişmediğini çünkü konuların uzun, konu sonundaki sorular fazla olduğunu belirtmişlerdir. Böylelikle K6 “ders süresi içerisinde

konuyu yetiştirmek için aceleci davranmayı üstünkörü geçilmesinin önüne geçileceğini” ifade etmiştir.

Katılımcılara “*Kazanımlar boyutunda karşılaştığınız sorunlar nelerdir?*” ve bu kategori ile ilgili olan “*Ders kitaplarının içerik boyutunda karşılaştığınız sorunlar nelerdir?*” soruları yöneltildiğinde; diğer katılımcıların aksine K5 ve K9 rumuzlu katılımcılar ders saatiyle ilgili ve kazanımların verilmesine yönelik zaman açısından sorun olduğuna dair herhangi bir ifade de bulunmamışlardır. Diğer katılımcılardan ayrılarak kazanımlar ve ders kitabını sorun olarak görmemişlerdir.

Özetle K9 ve K5 rumuzlu katılımcılar hariç diğer katılımcılar dersin süresi ile kazanımların sayısı açısından bakıldığında bir denge kurulmadığını bu dengesizlik durumun dersi istemeden de olsa amacından uzaklaştırdığını ve “*öğrenciler tarafından değersiz görüldüğünü*” ifade etmektedirler.

3.2.2. Kazanımların günlük hayatta kullanılabilirliği açısından sorunlar

K1, K2, K3, K4, K5 ve K7 rumuzlu katılımcılar kazanımları öğrencilerin kendi yaşamlarında kullanabilmelerinin ve kazanımların devamlılığının sağlanması açısından ailenin önemli bir faktör olduğu ve derste kazandırılan davranışların evde aile içerisinde pekiştirilerek daha etkili olacağı yönünde görüşlerini dile getirmişlerdir. K9 rumuzlu katılımcı ise ailenin yanında sosyal çevrenin de kazanımlara ulaşılmasında önemli bir faktör olduğunu belirtmiştir. “*Çocuğun sokakta arkadaşlarıyla kurduğu ilişkide demokratik tutum ve davranışlarla karşılaşmadığında okulda öğrendiğini bir adım ötesine taşıyamıyorlar bu da kazanımın süreklilik gösteremediğini ortaya koyuyor.*” diye ifade etmiş, kazanımların öğrencilerin kendi yaşamlarında kullanmadığını belirtmiştir. K10 rumuzlu katılımcı, “*Derste verilen kazanımların ölçme değerlendirme yaparak geçer not aldığı zaman kazandığını düşünüyoruz fakat öğrenci teneffüste okul bahçesine çıktığında yerlere çöp atıyor, arkadaşlarını itip kakıyor.*” diyerek öğrencilerin günlük yaşantısında uygulamadığını belirtmiştir. K2 rumuzlu katılımcı ise çocukların aile içerisinde söz sahibi olduklarını bile bilmediklerini, “*seslerini duyuramayan olmaktan yakındıklarını*” ifade etmiştir. “*Kimse kimsenin yaşama hakkını elinden alamaz ya da kısıtlayamaz kazanımını verirken aile içerisinde anne ve çocukların birçok konuda söz sahibi olmamasına şahit oldum.*” şeklinde ifadelerde bulunarak aile içi diyalogların ve davranışların önemli olduğunu belirtmiştir.

K6 rumuzlu katılımcı ise öğrencilerin kazanımları günlük hayatta uygulayabildiğini “*Bugün beden eğitimi dersi yerine matematik dersi yapalım çocuklar diyorsunuz fakat çocuklar diyor ki hayır hocam demokrasiyi anlatıyorsunuz bize, bizim isteklerimiz önemli bütün sınıf beden eğitimi dersi yapmak istiyor, bizim isteklerimize uymak zorundasınız*” ifadeleriyle çoğunluk olarak verdikleri kararı benimsediklerini herhangi bir durumda karar alırken diğer arkadaşlarının görüşlerini önemsediklerini belirterek öğrencilerin kazanımlara ulaştığını gözlemlediğini ifade etmektedir.

Özetle K6 rumuzlu katılımcı hariç katılımcıların tamamı öğrencilerin kazanımları günlük hayata aktaramadıklarını belirtmişlerdir.

3.2.3. Kazanımların öğrencilerin bilişsel gelişim düzeyine uygunluğu ile ilgili sorunlar

K3, K8 ve K10 rumuzlu katılımcılar öğrencilerin somut olayları kolay kavradığını fakat elle tutulup gözle görülmeyen kavramları zihinlerinde yapılandırmakta güçlük çektiklerini belirterek kazanımların bilişsel gelişim dönemlerinden somut işlemler döneminde bulunan öğrencilere uygun olmadığını belirtmişlerdir. Üst sınıflardaki öğrencilerin bu kazanımları kavramalarının bilişsel gelişim düzeyleri açısından soyut işlemler döneminde olacakları için daha kolay olabileceği doğrultusunda görüşlerini dile getirmişlerdir. K8 rumuzlu katılımcı, öğrencilerin 10-11 yaşlarında somut olan nesnelere, tuttuğu, kokladığı, somut olarak karşılaştığı şeyleri öğrenebildiğini “adalet, hak, özgürlük, bağımsızlık” gibi soyut olan kazanımların bu yaş grubu öğrenciler için kalıcı olmadığını ve kazandırılmadığını “*su üstünde kalıyor*” şeklinde ifade ederek, kalıcı olmadığını, kazanamadıkları dile getirmiştir. K9 rumuzlu katılımcı ise “*uzlaş*” ünitesinde yer alan kazanımlardan “*anlaşmazlıkları çözmek için uzlaş yolları arar*” kazanımını kazandırmaya çalışırken öğrencilerin soyut olan uzlaş kelimesini bilmediklerini fakat eş anlamlısı olan anlaşma kelimesinin tahmin edilebileceğini kazanımların gelişi güzel planlandığını öğrencilerin bilişsel gelişimine uygun olmadığını belirtmiştir.

Diğerlerinden ayrılan K1 rumuzlu katılımcı ise İHYD dersi kazanımlarının öğrencilerin bilişsel gelişim düzeyiyle örtüştüğünü, anlamakta zorlanmadıklarını öğrencilerin sınavdan yüksek not aldıklarını, kazanımlara bu şekilde ulaştıklarını, tüm bunları ölçme-değerlendirme boyutunda bir sıkıntı yaşamamasına bağlayarak ifade etmiştir. Benzer düşünceleri aktaran K5 rumuzlu katılımcı ise “*Dersi değerlendirme aşamasında yazılılardan iyi notlar alıyorlar yani kazanımları kazandığını görüyoruz. Kazanımlar açısından çocuklara uygun diye düşünüyorum.*” şeklinde ifade ederek K1 ile aynı doğrultuda görüş belirtmişlerdir.

Tablo 3.
İHYD Dersinin Kazanımlarına Yönelik Sorunlar

	Kazanımlarının Öğrenci Bilişsel Gelişimi Açısından Uygunluğu	Öğrencilerin Kazanımları Günlük Hayatta Kullanabilmeleri	Kazanımların Sayı Bakımından Fazlalığı	Kazanım ile Ders Süresi Arasındaki Uygunluk
K1	●	±	×	❖
K2	○	±	×	❖
K3	○	±	×	❖
K4	○	±	×	❖
K5	●	±	?	□
K6	○	✓	×	❖
K7	○	±	×	❖
K8	○	±	×	❖
K9	○	±	?	□
K10	○	±	×	❖

● = $\frac{n}{20}$ % ○ = $\frac{n}{80}$ % ✓ = $\frac{n}{10}$ % ± = $\frac{n}{90}$ % × = $\frac{n}{80}$ % ? = $\frac{n}{20}$ % □ = $\frac{n}{20}$ % ❖ = $\frac{n}{70}$ %
 ●Kazanımlar Öğrenci Bilişsel Gelişimine Uygun ○Kazanımlar Öğrencilerin Bilişsel Gelişimine Uygun Değildir. ✓Öğrenciler Kazanımları Günlük Hayatta Kullanabilirler ±Öğrenciler Kazanımları Günlük Hayatta Kullanmamaktadırlar ×Kazanımlar Sayı Bakımından Fazladır ?Kazanımlar Sayı Açısından Uygundur □Ders Süresi Kazanımlara Yetmemektedir ❖Ders Süresi Kazanımlara Yetmemektedir

Tablo 3 incelendiğinde katılımcıların %80’i İHYD ders kazanımlarının öğrenci bilişsel gelişim düzeyi açısından uygun bulmadığı, %20’sinin ise uygun bulduğu görülmektedir. Katılımcıların %80’i kazanımların sayı açısından fazla ve İYHD ders saatinin yeterli olmadığını, %20’si ise ders süresini yeterli olduğunu ve kazanımların sayı açısından uygun olduğu belirtmiştir. Buna bağlı olarak katılımcılardan %90’i öğrencilerin İHYD dersi kazanımlarını günlük hayatta aktaramadıkları görülmektedir.

3.3. İHYD Ders Kitaplarına Ait Sorunlar

Katılımcıların İHYD ders kitapları boyutunda karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşleri doğrultusunda elde edilen kodlar tek kategori altında yapılandırılmıştır. Bu kategori ders kitabına yönelik sorunlar olarak belirlenmiştir.

3.3.1. Ders kitabına yönelik sorunlar

Ders kitabı için K1, K2, K3 ve K8 rumuzlu katılımcılar ders kitabının öğrencilerin bilişsel gelişim düzeyi düzeylerinin üzerinde bilgiler içerdiğini kitapta yer alan destanların ve masalların anlaşılması güç ifadeler içerdiğini ve konuların soyut olduğunu ifade etmişlerdir. K2 rumuzlu katılımcı ise ders kitabında yer alan “*Er Tapıldı ile Kardıgaç*” isimli konunun başlığının bile anlaşılmasının güç olduğunu “*Han*” gibi kavramların öğrencilere öğretilmesinin çok zor olduğunu ifade etmiştir. K3 rumuzlu katılımcı ise “*empati ve uzlaş*” kavramlarının öğrenilmesinde öğrencilerin ilk defa karşılaşmaları ve zihinlerinde somutlaştırma yapamamaları dolayısıyla zorluk yaşadıklarını ifade etmiştir. K8 rumuzlu katılımcının “*uzlaş*” kavramına yönelik K3 rumuzlu katılımcı ile aynı fikirde olduğu görülmüştür. K6 ise kitapta yer alan metinlerin çok uzun olduğunu belirtmiştir. K4, K7, K8 ve K9 rumuzlu katılımcılar kitapta yer alan kelimelerin anlaşılması güç olduğunu geçmişte kullanılan sözcüklerin çok fazla yer aldığını bundan dolayı öğrencilerin konuyu anlamakta güçlük çektiklerini bunun üstesinden gelebilmek için konuları günümüze uyarlamaya çalıştıklarını belirtmişlerdir.

K2 rumuzlu katılımcıya “*Öğrencilerin öğrenmekte güçlük çektiği kavramlar nelerdir?*” diye soru yöneltilince ders kitabını açarak “*Hakan hanım Nüşabe, Berde Kafkas Dağlarının Hazer’e bakan eteklerinde. Eşi menendi yok güzellikte. Binlerce atlı bu topraklara gelmiş günün birinde. Çadır kurup Berde kentini çevirmişler.*” metnini okuyarak “*Siz anladınız mı?*” diye sorarak günümüzde pek kullanılmayan kavramların 10 yaşındaki çocukların ders kitabında yer aldığı ifade etmiştir. K8 “*Sadeleştirilmesi çok önemli belki edebi yönden çok başarılı eserler yerine kurgulanmış basit hikâyeler ile anlatımın kolaylaştırılmasıyla daha çok öğrencinin anlayabileceği hikâyeler olması lazım.*” ifadeleri ile anlaşılması daha basit olan hikâyelerin kitapta yer alması gerektiğini belirtmiştir. K1 ve K2 rumuzlu katılımcılar konuların sonunda kitapta yer alan 20 tane sorunun çok fazla olduğuna birbirine çok benzediğine ve bu yüzden hepsinin cevaplanmasının iki ders saati içerisinde mümkün olamayacağına yönelik görüşlerini dile getirmişlerdir.

Katılımcıların tamamı ders kitabında yer alan kavramların soyut olduğunu bundan dolayı öğrencilerin öğrenmekte güçlük çektiklerini dile getirmişlerdir. Katılımcıların tamamı uzlaş, demokrasi, eşitlik, adalet, sorumluluk, özgürlük, empati kavramlarını soyut kavramlar olarak ifade etmiş ve öğrencilerin öğrenmesinde zorluk çektiklerine vurgu yapmışlardır.

K2 rumuzlu katılımcı kitapta yer alan “*adalet ve eşitlik*” ünitesinde her konu sonrası 20 tane açık uçlu soru bulunduğunu bu soruların iki saatlik ders içerisinde tüm çocuklarla konuşulmasının çok zor olduğunu dile getirmiştir.

Derse yönelik kılavuz kitabı eksikliğine bağlı olarak, katılımcılardan alınan görüşlerden, K1 rumuzlu katılımcı dersle ilk defa karşılaştığı ve nasıl bir yol izleyeceğini, nasıl bir yöntem kullanacağını bilemediği için kılavuz kitabın gerekliliğini ifade etmiştir. Bu görüşünün yanında bir etkinlik kitabının olmasının dersi eğlenceli hale getireceğini ifade etmiştir. Görüşlerini “*Yoksa ders durağan, öğretmenin yaratıcılığı ölçüsünde farklılık gösteren bir ders olmaktan öteye geçmiyor.*” sözleriyle dile getirmiştir. K3 rumuzlu katılımcı ise konuyla ilgili hangi etkinliklerin yapılacağını ve etkinliklerin nasıl uygulanacağını içeren kılavuz kitaplar ile öğretmenleri daha iyi yönlendirilebileceğini dile getirmiştir.

Tablo 4.
İHYD Ders Kitaplarına Ait Sorunlar

	Kitaptaki Kavramların Soyut Bulunması	Kitap Dilinin Ağır Olması	Kitaptaki Metinlerin Uzun Olması	Kitaptaki Konu Sonu Sorularının Fazlalığı
K1	●	-	✓	±
K2	●	○	✓	±
K3	●	-	✓	±
K4	●	○	✓	-
K5	-	○	-	-
K6	●	-	-	±
K7	●	○	✓	-
K8	●	○	✓	-
K9	●	○	-	-
K10	-	-	-	-

● = $\frac{n}{8}$ % 30 ○ = $\frac{n}{6}$ % 60 ✓ = $\frac{n}{6}$ % 60 ± = $\frac{n}{4}$ % 40

● Kitaptaki Kavramların Soyut Bulunması ○ Kitap Dilinin Ağır Olduğuna Yönelik Düşünceler ✓ Metinlerin Uzun Olmasına Yönelik Düşünceler ± Kitaptaki Konu Sonu Sorularının Fazlalığı - Veri Yok

Tablo 4 incelendiğinde katılımcıların %80'i kitaptaki kavramların soyut olduğuna yönelik ifadelerde bulunmuş, katılımcıların %60'ı ise kitap dilinin ağır öğrenci seviyesinin üzerinde kelimeler içerdiğini, yine katılımcıların %60'ının kitaptaki metinlerin uzun olduğunu belirtmişlerdir. Kitaptaki konu sonu sorularının fazla olduğunu katılımcıların %40 ifade ederken, %60'ından herhangi bir veri alınamamıştır.

3.4. İHYD Dersinin Verimliliğinin Artırılmasına Yönelik Öneriler

Getirilen öneriler İHYD ders kitabında var olan eksikliklere ve sorunlara paralellik göstermektedir. K7 ve K10 rumuzlu katılımcılar üçüncü temaya yönelik olarak ders kitabının güncel hayatı yansıtmadığını tarihi ya da kurgulanmış eski hikâyelerle boğularak gerçek yaşamda karşılaşılmasının güç olduğunu belirtmişlerdir. Buna bağlı olarak K7 rumuzlu katılımcı “*öğrencilerin yaşamlarında kullanmadıkları için ilgilerini çekmiyor*” şeklinde görüşünü ifade etmiştir. K10 ise kitapta yer alan konuların kısaltılması gerektiğini öğrencilerin çok uzun metinleri anlamakta zorluk çektiklerini ve derste sıkıldıklarını “*neredeyse uyuyacaklar*” şeklinde ifade etmiştir. Buna karşın K3 rumuzlu katılımcı konuların içerik olarak daha ayrıntılı daha bilgi verici şekilde olması gerektiğini hikâyelerden uzaklaştırılıp öğrencinin hayatında işine yarar bilgilerin olması gerektiğini belirtmiştir. K4 rumuzlu katılımcı ise öğrencilerin görsel zekâsına hitap etmesi ve kalıcılığın artırılması için kitabın görsellerle, resim ve fotoğraflarla desteklenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca K4 rumuzlu katılımcı kitap içerisinde sadece açık uçlu soruların yerine farklı tarzda sorularında bulunması gerektiğini bu açıdan öğrencilerin farklı düşünebilme ve ifade edebilme becerilerinin geliştirilmesine yönelik katkı sağlayacağını belirtmiştir. K2 rumuzlu katılımcı ise her konu sonrasında kısa kısa etkinlik konulması gerektiğini bu durumun öğretmenlerin dersi daha faydalı işlemelerine yarar sağlayacağını ifade etmiştir.

Ders kitabına yönelik K3 rumuzlu katılımcı konuların daha somutlaştırılması ve hikâyelerden uzak, bilgi yüklü olmasını ifade ederken, K10 rumuzlu katılımcı ise öğrencilerin bilişsel gelişim düzeyine dikkat çekerek öğrencilerin yaşları gereği konuların masalımsı anlatımla yapılabileceğinin fakat açıklayıcı küçük notların olmasının gerekliliğini belirtmiştir.

K2, K4 ve K9 rumuzlu katılımcılar dersin kazanımlarının pekiştirilmesi ve öğrenilenlerin günlük hayatta kullanılabilirliğinin artırılması amacıyla ailelere belirli dönemlerde seminer konferans gibi etkinliklerin düzenlenmesi gerektiğini dile getirmişlerdir. Aile içerisinde var olan demokratik tutumların öğrenciye geçmesinde büyük katkısı olacağını ifade etmişlerdir. K2 rumuzlu katılımcı “*Belirli aralıklarla ayda bir ya da iki ayda bir ailelere demokratik tutum ve davranışlar konulu seminerler verilerek öğrencilerin derste kazandığı davranışları hayatlarında aileleriyle birlikte uygulamalı olarak ifade edebilirler.*” şeklinde dile getirmiştir. K4 rumuzlu katılımcı ise derste işlenen konularla ilgili günlük hayatta karşılaştıkları davranış örneklerini proje ya da ödev vererek uygulamalarına katkı sağlayacağı yönünde görüş bildirmiştir. K1 rumuzlu katılımcı her dersten sonra konuyla ilgili yaşamlarında karşılaştıkları olayları örnekler şeklinde not tutturarak demokratik davranışta bulunan öğrencileri ödüllendirilebileceğini ifade etmiştir. K5 rumuzlu katılımcı ise teneffüslerde öğrencilerin arkadaşlarıyla yaşadıkları demokratik tutum ve becerileri gözlemleyerek ve her olumlu davranışa bir pekiştireç verilerek hayatlarında kullanabilmelerini desteklenebileceğini ifade etmiştir.

Özetle bu tema dersin etkili bir şekilde öğrencilere katkı sağlaması bakımından ders kitaplarında yer alan konuların gerçek yaşamla ilişkilendirilerek günümüzden örneklerle desteklenerek düzenlenmesi gerektiğini, kavramların somutlaştırılarak etkinliklerin çeşitlendirilmesiyle günlük yaşamda kullanılabilir olması, katılımcılar tarafından gerekli görülmüştür.

4. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Araştırma, katılımcıların görüşleri doğrultusunda dört ana tema üzerinde incelenmiş ve elde edilen bulgulardan hareketle sonuç ve öneriler tespit edilmiştir.

Katılımcılarla yapılan görüşmelerden hareketle bulgular ve yorumların analizi sonucunda İHYD dersini yürütme konusunda katılımcıların kendilerini yeterli gördükleri ancak sınıf öğretmenliği branşı dışında var olan öğretmenlerin kendilerini yeterli bulmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Dönem başında genel olarak derse yönelik var olan tereddütlerinin, dönem içerisinde ders kazanımlarına ulaşılmasından dolayı pozitif yöne doğru döndüğü sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bu öğretmenlerin genel olarak İHYD dersinin 4. sınıflarda okutulmasına karşı bir önyargıya sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç Sağlam ve Hayal'in (2015), Aydeniz (2010), Balbağ, Bayır ve Ersoy'un (2017), Güven, Tertemiz ve Bulut'un (2015), Sadık ve Sarı (2012), Ülger ve Yel'in (2013), çalışmasıyla elde edilen, bu dersin 4. sınıfta okutulmasının gerekli bulunması sonucu ile aynı doğrultuda olduğu görülmektedir. Er, Ünal ve Özmen'in (2013) ve Gürel'in (2016) çalışmaları ile bu dersin daha üst sınıflarda okutulması yönündeki görüşle örtüşmemektedir. Lakin öğretmenler arasında ciddi anlamda bir paradoks vardır. Bu paradoks soyut konuların bilişsel gelişim açısından somut işlemler döneminde bulunan öğrencilere İHYD dersini öğretebiliyoruz ama oldukça zorlanıyoruz algısının bulunmasıdır. Var olan bu algıdan hareketle bu dersin programının ve kitabının bilişsel gelişim açısından somut işlemler döneminde bulunan öğrencilere uygun olup olmadığına yönelik ek bir araştırmanın yapılması önerilir.

Elde edilen başka bir sonuç ise katılımcılara göre kazanım sayısı ve kapsamının fazla olmasına rağmen bu ders için ayrılan ders süresinin yetersiz ve kazanım sayısının fazla ya da kapsamlı olmasının ders kitabına yansımalarından dolayı dersin verimli işlenememesine yönelik etkileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Başaran'ın (2007) çalışması ile ders süresinin yetersiz olması ve kazanım sayısının fazla olduğu yönündeki öğretmen görüşleri arasında uyum bulunduğu görülmektedir.

Araştırma da elde edilen diğer bir sonuç ise İHYD ders kitaplarında yer alan soyut olan ve öğretilmesinde sorun yaşanan bazı kavramların (empati ve uzlaşma gibi) bilişsel gelişim açısından somut işlemler döneminde yer alan öğrencilere kazandırılması açısından öğretmenlerin güçlük yaşamasıdır. Bu durum Sadık ve Sarı (2012) ve Ulusoy ve Erkuş (2016) çalışması ile benzerlik göstermektedir.

Katılımcılar (MEB, 2015) ders kitabına yönelik ciddi eleştirilerde bulunmuş ve bu eleştiriler ise; kitapta bulunan birçok kelimenin öğrenciler tarafından bilinmediği, kelimelerin anlaşılmasının öğrenci yaş grubuna bağlı olarak çok zor olduğu, ders kitabının içerisinde de öğrencilerin konu ve kavramları öğrenebilmesini kolaylaştıracak etkinliklerin olmadığı metinlerin uzun ve karmaşık yapıda yer aldığı ve konu sonlarında yer alan konu sonu sorularının çok fazla olduğu ve tüm öğrencilerle konuların yapılandırma yaklaşımı gereği tartışılmadığı sonucunu ortaya koymuştur. Bu sonuçtan hareketle İHYD ders kitabının içerdiği kavram ve konuların düzeyinin 4. sınıf yaş grubuna uygun olup olmadığı yönünde ek bir araştırmanın yapılması önerilir. Ortaya çıkan bu sonuç Kaçar ve Kaçar'ın (2016), Ulusoy ve Erkuş (2016) ve Izgar'ın (2017) çalışması ile ders kitabına yönelik katılımcı eleştirileri açısından uyumluluk göstermektedir.

Araştırma bulgularına dayanılarak şu öneriler de bulunabilir:

1. 4. sınıf İHYD dersi programı ve ders kitabının içeriği, konuların dağılımı ile İHYD dersine ayrılan ders süresi arasındaki denge yeniden gözden geçirilerek ders süresini dikkate alan bir program ya da ders kitabı hazırlanması gerekmektedir.
2. Vatandaşlık İnsan Hakları ve Yurttaşlık dersi programında yer alan kazanımların sayı ve kapsam olarak yoğun olması öğretmenlerin bu kazanımlara ulaşmasını zorlaştırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda kazanımların sayı ve kapsam açısından hafifletilerek tekrar gözden geçirilmesinin öğretmenlerin kazanımlar kapsamında karşılaştığı sorunlara çözüm olabileceği önerilir.
3. İHYD ders kitabı içerisinde yer alan anlaşılması zor olan kavramların bulunmasından ve ders kitabı dilinin öğrenci bilişsel gelişim seviyesinin üzerinde olmasından kaynaklanan bu durum ders kitabı içeriğinin öğrencilere eksiksiz ve gerektiği gibi aktarılamamasına, kavram ve konularla alakalı olumlu tutum geliştirememelerine, öğrencilerin bilgiye ulaşmasını zorlaştıran ve engel koyan bir hal olarak görülebilir. Bu açıdan öğrencilerin bilişsel gelişim seviyelerine uygun bir biçimde somutlaştırılmaya uygun kavramlar ve bu kavramların ifade edilmesine yönelik kitap dilinin sadeleştirilmesi önerilir.
4. Soyut konuların bilişsel gelişim açısından somut işlemler döneminde bulunan öğrencilere öğretilmesi fakat zorlanması algısı öğretmenler arasında ciddi bir paradoks oluşturmuştur. Buna yönelik analiz ya da ek bir araştırma yapılması önerilir.

KAYNAKÇA

- Aydeniz, D. (2010). İlköğretim 4. 5. sınıf sosyal bilgiler dersinin insan hakları demokrasi eğitimindeki işlevselliği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Başaran, T. (2007). İlköğretim okullarında vatandaşlık ve insan hakları eğitimi programının uygulanışına ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Creswell, J. W. (2013) Araştırma deseni. Ankara: Eğiten Kitap.
- Creswell, J. W. (2016) Nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Çelik, H. (2009). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık eğitiminin bugünkü durumu ve geleceğine ilişkin görüşleri. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çayır, K. (2008). "Teknik Bir Mesele" olarak insan hakları eğitimi. *Liberal Düşünme*.
- Elkatmış, M. (Aralık 2013). 1998 vatandaşlık ve insan hakları eğitimi programı ile 2010 vatandaşlık ve demokrasi eğitimi programlarının karşılaştırılması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 60-63.
- Er, H., Ünal, F., & Özmen, C. (2013). 8. Sınıf vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersinin 4. sınıfa alınmasına ilişkin görüşler üzerine bir araştırma. *The Journal of Academic Social Science Studies*. 182-187.
- Ersoy, A. F., Balbağ, N. L., & Bayır, Ö. G. (2017). İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersini öğretmenler ve öğrenciler nasıl algılıyor?. *Özgün Araştırma 7 (1)*.
- Gömlüksiz, M. N., & Akyıldız, S. (2012). Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersi öğretim programının uygulamadaki etkililiğinin değerlendirilmesi. *Milli Eğitim (196)*.
- Gözütok, F. D. (2003). Hukuk ilintili yurttaşlık eğitimi. türkiye barolar birliği'nin düzenlediği hukuk öğretimi ve hukukçunun eğitimi konulu uluslararası toplantıda sunulan bildiri. Ankara.
- Gürel, D. (2016). Sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin ilkökul 4. sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersine yönelik görüşlerinin karşılıklı olarak incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi 17 (3)*.
- Güven, S., Tertemiz, N., & Bulut, P. (2009). Vatandaşlık ve vatandaşlık eğitimine yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşleri. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi (1)*.
- Izgar, G. (2017). İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi ders kitabının yapılandırma yaklaşım açısından analizi. *İlköğretim Online 16 (2)*.
- Kaçar, H., & Kaçar, M. (2016). İlkokul dördüncü sınıf öğretmenlerinin dördüncü sınıf insan hakları yurttaşlık ve demokrasi dersine ilişkin görüşleri. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi 3 (8)*.
- Kondu, Z., & Sakar, T. (2013). Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi niçin verilir? *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*.
- MEB, (2015). *İlkokul insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersi öğretim programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

- Merey, Z., Karatekin, K., & Kuş, Z. (2012). İlköğretimde vatandaşlık eğitimi: karşılaştırmalı kurumsal bir çalışma. *Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 32 (3). 801-805.
- Sadık, F., & Sarı, M. (2012). Çocuk ve demokrasi: ilköğretim öğrencilerinin demokrasi algılarının metaforlar aracılığıyla incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education* 1 (1).
- Sağlam, H. İ., & Hayal, M. A. (2015). Sınıf öğretmenlerinin "İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi" dersinin ilkokul 4. sınıfta yer almasına ilişkin görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 15 (1).
- Ulusoy, K., & Erkuş, B. (2016). İlkokul 4. sınıfta “İnsan hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” dersinin okutulmasına ilişkin sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8 (24).
- Ülger, M., & Yel, S. (2013). Ara disiplin alanı olarak insan hakları vatandaşlık eğitimi ile ilgili ilköğretim öğretmenlerinin yeterlik algıları. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi* (10).
- Yeşil, R. (2004). İnsan hakları ve demokrasi eğitiminde yöntem. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (1). 36-40.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- 25/06/2012 Tarihli ve 69 Sayılı Talim ve Terbiye Kurulu Kararı.

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

Today, bringing up children as individuals who have a say in every field of society, who can express themselves in social and political fields, who have democratic values and attitudes, who know their responsibilities and constitutional rights is among the main objectives of states' educational activities. This is the basic educational purpose of the states. To achieve these goals, it is to be able to have the values of the prerequisite democracy that can live as a whole in the society by removing differences. The development of democratic attitudes and values from early ages is a process that starts with teaching in the family (Yeşil, 2004). Just as in the world, various subjects are placed in the curriculum at different levels and grades education program in our country so that students can develop democratic attitudes and skills (Gömleksiz and Akyıldız, 2012).

Citizenship education in our country started with Atatürk's Civil Knowledge book. (Kondu and Sakar, 2013). It was determined that it was in the primary education program in 1926. After 1995, it took its place in the 4th and 8th grades curriculum as one hour a week-course and was named as "Human Rights and Citizenship" (Gözütok, 2003). Democracy and Human Rights education was included in the curriculum of elementary schools in 1998 as an independent course and in 1999 in the high school curriculum (Çayır, 2008). It was removed from the program with a new regulation made in 2005 (Çelik, 2009). Until 2010, it was given as an interdisciplinary course in Social Studies course (Er, Ünal and Özmen, 2013). "Citizenship and Democracy Education" was a compulsory course in the 8th grade in 2010-2011 academic year (Merey, Karatekin and Kuş, 2012). In 2012, the "Human Rights Citizenship and Democracy" course was replaced in the curriculum; it was taken from the 8th grade to the 4th grade by the Board of Education and Discipline with decision number 2012/69 (Elkatmış, 2013). Changing the place of the course in the curriculum brought along problems. After the recent change made by the Ministry of National Education, there has been no study on the evaluation of the problems in the "Human Rights Citizenship and Democracy Education" course by classroom teachers who teach this course. This study will make significant contribution to the literature as it will examine the positive and negative results brought along with this change. The results of such an examination can help teachers, provide guidelines for syllabus and material developers and present data for decisions makers on the suitability of the course's objectives for cognitive and affective characteristics of students.

2. Method

This study was conducted according qualitative study method because it aims to profoundly investigate the problems experienced by form teachers teaching Human Rights and Citizenship course. Case study, which is one of the qualitative research methods, is used. Case study entails thorough investigation of one or more cases in depth with a holistic approach (Yıldırım and Şimşek, 2016). The purpose of the case study is to understand the selected case or cases in depth to understand a particular issue or problem (Creswell, 2013). In this context, the aim of this study, which attempts to elaborate on the problems experienced by classroom teachers in teaching Human Rights Citizenship and Democracy in the 4th grade, in parallel with the aim of case study.

3. Findings, Discussion and Results

As a result of the analysis of the interviews with the participants, the content is structured and presented under four main themes. These themes are as follows. 1-General thoughts about HRCD course, 2-Problems about HRCD course objectives, 3-Problems related to HRCD textbooks, 4-Suggestions for increasing the productivity of HRCD course and the fourth title is related to other themes.

In line with the opinions obtained under general ideas about HRCD course theme, it was concluded that it is good to teach this course at an early age and that this course especially useful to educate citizens who are aware of their responsibilities. As for the competency of teachers teaching the subject, except for K3, K8 and K10 all participants indicated their professional experience by saying “Of course, we improve ourselves” and four participants with more than 10 years of experience expressed their self-confidence by stating that “*We have our own fund of knowledge and experiences from our own lives*”.

With regard to the problems with objectives of the HRCD course, all participants except for K1 and K5 stated they had difficulty in helping learners attain course objectives of the HRCD course as students are in the period of concrete transactions. As for students’ transformation of knowledge in their daily lives, except for K1 all participants indicated that students could not transfer their knowledge to daily life. Except K9 and K5, all participants stated that the duration of the course and the number of objectives are not balanced and this imbalance digresses the course from its objectives and causes the course to be regarded “worthless”.

In terms of problems related to the course book, participants K1, K2, K3, and K8 stated that the textbook included information above cognitive development levels the participants and that the epics and stories were narrated with concepts that are difficult to understand and that topics were abstract. Participant K3 stated that the concepts of "empathy and compromise" were difficult for their students to learn because they meet them for the first time and cannot concretize them in their minds. The participants all expressed that the concepts in the textbooks are abstract, making it difficult for the students to learn. All participants expressed the concepts of compromise, democracy, equality, justice, responsibility, freedom and empathy as abstract concepts and emphasized learning difficulties.

As a result of the interviews with the participants, analysis of the findings and interpretations indicated that the participants found themselves competent in conducting the HRCD course, but the teachers who are graduates other departments than primary education found themselves inadequate. Another result obtained is that the class hours allocated for the course is inadequate when the number and scope of objectives are considered, which is also reflected in the textbook. This prevents effective teaching of the course. This findings is compatible with the finding of a study by Başaran (2007), which indicated that the course hours is inadequate and that the number of objectives is high. Another result of the study is the difficulty teachers experience in teaching abstract concepts (such as empathy and compromise) in HRCD textbooks to students who are in concrete processes in terms of cognitive development. This is a findings that is similar to the results of studies by Sadık and Sarı (2012) and Ulusoy and Erkuş (2016). Participants have made serious criticisms about the textbook (MEB, 2015): many of the words in the book are not known by the students, it is very difficult to understand the words given the

students' age, there is no activity in the course book that will make it easier for students to learn subjects and concepts, the texts are long and complex and that there are too many follow-up questions after texts, which prevents discussion of the topic according to the constructivist approach. Based on this result, there is a need for further research on whether the level of concepts and subjects included in the HRCD course book is appropriate for the 4th graders. This result shows compliance with the studies by Kaçar and Kaçar (2016), Ulusoy and Erkuş (2016) and İzgar (2017) in terms of common criticism towards the course book.

- 1- 4th grade HRCD syllabus and the contents of the textbook and hours allocated for the course is to be revised and a new syllabus or a textbook should be prepared.
- 2- It was concluded that the density and scope of the objectives in the Human Rights and Citizenship syllabus make it difficult for teachers to help their learners achieve the objectives. In this context, it is suggested that decreasing the number and scope of objectives can be solution to the problems teachers' experience.
- 3- The fact that HRCD textbooks is full of concepts that are difficult-to-understand and that the language of the textbook is over the level of student's cognitive development can impede the effectiveness of teaching and learning, prevent students' development of positive attitudes towards the subjects. In this respect, the language of the textbook should be simplified by replacing difficult concepts with ones that are appropriate to the students' cognitive development levels.
- 4- The teaching of the abstract subjects to the students who are in the concrete processes in terms of cognitive development constitutes a serious paradox for the teachers. Therefore, further research or analysis on this issue is recommended.